

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Сушко Анатолій Іванович, Прохоренко Аліна Марленівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ	764
Акімов Андрій Володимирович СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	766
Барасій Віта Юрївна СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКРАТІЇ	768
Білий Веніамін Сергійович ПОЛІТИКА ТА МАСМЕДІА: ВІД «ГАЛАКТИКИ ГУТЕНБЕРГА» ДО МЕДІАТИЗАЦІЇ ДЕБАТІВ.....	771
Возненко Леонід Валерійович ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	773
Гевелюк Діана Андріївна SOFT POWER ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМІДЖУ ДЕРЖАВ.....	774
Железков Андрій Іванович ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	776
Капсамун Олег Георгійович ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ.....	778
Лисянський Павло Леонідович ЦИВІЛЬНИЙ МІЛІТАРИЗМ РФ ЯК ЗАГРОЗА ВИНИКНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ	780
Онищенко Олександр Олексійович ТЕХНОЛОГІЯ «БЛОКЧЕЙН» ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ	782
Римар Богдан Анатолійович СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	784
Саліхов Артем Романович АКСИОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОСТВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	786
Фартушний Дмитро Сергійович ЕЛЕКТОРАЛЬНИЙ ВИБІР: ДЕМОКРАТІЯ ЧЕРЕЗ КОМУНІКАЦІЮ	788
Чігидін Валерій Вікторович ПАРТІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ ЩОДО ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	790
Ястребова Віра Андріївна ІНСПІРОВАНО-ЗОВНІШНІЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КВАЗІДЕРЖАВНИХ УТВОРЕНЬ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ	792

СЕКЦІЯ 20. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ярова Ліліана Вікторівна СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	795
Яковлев Денис Вікторович РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ	798
Вітовщик Тетяна Сергіївна, Байрук Оксана Ігорівна СТРУКТУРА СПОЖИВЧОГО КОШИКА ЯК ВИХІДНА ТОЧКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ	800
Каретна Ольга Олександрівна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	804
Прохоренко Євгенія Яківна КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ВІКОВА НЕРІВНІСТЬ»: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД	806
Шмаленко Юлія Іванівна ТОКСИЧНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ	808
Яковлева Лілія Іванівна ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ЧИННИК ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	811
Яценко Микола Анатолійович МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ СТУДЕНТА.....	813
Сафронова Ганна Володимирівна ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ.....	816

СЕКЦІЯ 20

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

*Керівник секції: доцент кафедри соціології,
кандидат соціологічних наук, доцент Є. Я. Прохоренко*

*Секретар секції: доцент кафедри соціології,
кандидат політичних наук, доцент О. О. Каретна*

Ярова Ліліана Вікторівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри соціології, доктор політичних наук, професор*

СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Напад РФ на Україну та введенням воєнного стану на початку 2022 року, загострили проблему надання соціальних послуг. Це пов'язано з тим, що через військові дії, які ведуться на всій території нашої країни, майже кожна людина, сім'я та дитина опинилися в складних життєвих обставинах та постраждали від військової агресії, тому потребують соціальної підтримки з боку держави.

Згідно з даними Київської школи економіки, «збитки, завдані житловому фонду, станом на листопад 2022 року склали 52,5 млрд доларів США, що становить 38,6% від загального обсягу збитків. Пошкоджене житло: 126,7 тис. приватних будинків, 16,8 тис. житлових будинків, майже 300 гуртожитків» [1].

За останніми даними «офіційно зареєстрованих ВПО зросла під час повномасштабного вторгнення з 1,5 млн до 4,9 млн осіб. Проте фактична кількість може бути значно більшою, оскільки не всі реєструються як ВПО. Це пояснюється порівняно низьким матеріальним забезпеченням та необхідністю перереєструватися у військкоматах для чоловіків. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), у грудні 2022 року кількість ВПО оцінювалася в 5,6 млн» [2]. З листопада 2023 року в Україні зменшилась кількість ВПО до 2,6 мільйона осіб, які щомісяця отримують соціальні виплати.

За оцінками ООН, «станом на листопад 2022 року за кордоном залишилися 7,6 млн українців, які виїхали з України після 24 лютого. Близько 2,8 млн осіб перебували в Росії та Білорусі, частково через примусову депортацію з тимчасово окупованих територій. Кількість українців, які отримали тимчасовий захист у країнах Європи, оцінюють у 4,9 млн осіб, переважно це жінки з дітьми (87% від усіх) та люди похилого віку. Водночас, ще у вересні 2022 року Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що 5 млн із 8 млн українців, які втекли з України до ЄС, уже повернулися додому [3].

Світовий Банк, проводячи своє дослідження визначив, «понад 20% українців є бідними. Згідно зі звітом ООН, станом на грудень потребували допомоги 17,7 млн осіб. Із них 9,3 млн людей потребують продовольчої допомоги та засобів до існування, 14,5 млн в Україні, за оцінками, потребують медичної допомоги, а близько 16 мільйонів людей в Україні потребують допомоги в забезпеченні водою, предметами санітарії та гігієни. Повномасштабна війна Росії проти України призвела до зростання інфляції, що знижує купівельну спроможність домо-

господарств. У грудні 2022 року інфляція споживчих цін сягнула 26,6% у річному обчисленні порівняно з груднем 2021 року. Ціни на продукти харчування зросли на 34,4% в річному обчисленні, що найбільше погіршує становище бідніших домогосподарств. Водночас ціни на транспорт, передусім за рахунок бензину, зросли на 42,9% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, зокрема через те, що російська армія здебільшого зруйнувала нафтопереробні заводи та сховища палива. Проте інфляцію вдалося стримати рішенням уряду про підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги» [4].

Україна зараз зазнає значних обмежень у бюджеті, але все одно продовжує фінансувати систему соціального забезпечення та підтримувати стійкість економіки. Під час війни уряд зосередився на діджиталізації, щоб покращити доступ українців до соціальної допомоги. Було реалізовано такі ініціативи: для допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) було спрощено реєстрацію, надано фінансування для підтримки ВПО та, за можливості, надано житло.

Існуючі схеми соціального забезпечення були збережені, але охоплення скоротилося через міграційні, бюджетні обмеження. Впроваджено систему електронного врядування для координації благодійності та підтримки різних ініціатив. Впроваджено систему електронного врядування. Скорочено допомогу по безробіттю для стимулювання пошуку роботи.

Соціальна політика України продовжує балансувати між підтримкою постраждалого від війни населення та фінансовими обмеженнями, зосереджуючись на існуючих програмах соціального захисту та допомозі, що базується на доходах. Зовнішня міграція принесла короткострокові вигоди, але також спричинила довгострокові проблеми. Міжнародна підтримка, включаючи фінансову, військову та гуманітарну допомогу, необхідна Україні для подолання наслідків війни, проведення реформ і підготовки до членства в ЄС.

В Україні діє система соціального страхування (SSN), в якій багато виплат все ще надаються за категоріями. За даними Світового банку, очікується, що до 2022 року видатки на соціальне страхування сягнуть 3% ВВП, а майже половина населення буде охоплена тією чи іншою програмою соціального захисту. За оцінкою, ці програми мають слабкі місця в охопленні, гендерній нерівності, комплексності та адекватності виплат. Багато програм досі не враховують рівень доходу бенефіціарів. Наприклад, при народженні дитини покликана вирішити проблему зниження народжуваності і тому виплачується однаково всім сім'ям. Крім того, існують виплати для людей з інвалідністю, прийомних батьків, багатодітних сімей та людей похилого віку. Водночас, існує програма допомоги малозабезпеченим сім'ям.

У 2021 році фінансування програми становило 10% від загального бюджету програм соціального захисту з меншим охопленням. Іншою програмою соціального захисту, яка поширюється на більшу кількість домогосподарств і більше фінансується, є житлово-комунальні субсидії (ЖКГ). Фінансування житлово-комунальних послуг становить приблизно 20% бюджету соціального захисту. Інші менші програми включають виплати соціальної допомоги одиноким матерям та одиноким батькам, фінансовий стан яких також підлягає перевірці на відповідність критеріям нужденності. Основна частина бюджету соціального захисту спрямовується до пенсійних фондів, які забезпечують виплату пенсій пенсіонерам.

З 2022 року уряд визначив своєчасне фінансування системи соціального захисту одним із своїх пріоритетів. Водночас було збережено плани щодо підвищення прожиткового мінімуму та низки соціальних виплат. Однак через недостачу коштів в бюджеті уряду прийшлося докласти немалих зусиль для того, щоб зберегти прожитковий мінімум на рівні грудня 2022 року, незважаючи на очікувану інфляцію.

У ці складні часи Міністерство соціальної політики України оперативно готує та приймає важливі нормативно-правові документи. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», одним із факторів, що спричиняють складні життєві обставини, є шкода, завдана внаслідок воєнних дій, збройного конфлікту та тимчасової окупації. Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її

місцевостях» від 14.04.2022 р. № 2193-IX7 . Зокрема в Законі України «Про соціальні послуги» внесено такі зміни відповідно до воєнного стану:

- «особливості порядку організації надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади (або на регіональному рівні) у разі введення надзвичайного стану або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях);
- умови надання статусу малозабезпеченої особи, а саме зменшений період підрахунку середньо місячного сукупного доходу з півроку до кварталу, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення за наданням соціальних послуг;
- право приймати рішення надавачам соціальних послуг державної/комунальної власності у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях про невідкладне надання соціальних послуг екстрено особам різного віку та їх сім'ям у разі наявності загрози їх життю чи здоров'ю;
- надсилання надавачами соціальних послуг підтвердних актів про надання вищезазначених соціальних послуг до відповідного структурного підрозділу з питань соціального захисту населення уповноважених органів системи надання соціальних послуг» [5].

Таким чином, правове регулювання надання соціальних послуг на даному етапі розвитку країни спрямоване на створення адресної, якісної та комплексної підтримки вразливих категорій населення. Окремої уваги заслуговує реформа децентралізації послуг, тобто організаційних структур надання соціальних послуг населенню об'єднаних територіальних громад. Однак виклики сьогодення, а саме ситуація воєнного стану в Україні через агресію РФ, спрямовують увагу держави на швидке реагування, гнучке прийняття рішень та швидкий перегляд державного регуляторного законодавства у сфері організації та надання соціальних послуг. Подальший розвиток системи соціальних послуг в умовах війни має бути спрямований на виявлення соціальних потреб вразливих верств населення, розробку та вдосконалення нормативно-правового та методичного забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного стану, механізмів організаційного та фінансового забезпечення таких послуг, а також моніторингу та оцінки якості соціальних послуг.

Список використаних джерел

1. As of November 2022, the total amount of losses, caused to the infrastructure of Ukraine, increased to almost \$136 billion. 15 December 2022. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/as-of-november-2022-the-total-amount-of-losses-caused-to-the-infrastructure-of-ukraine-increased-to-almost-136-billion/>

2. Черенько Л. Націленість соціальних програм на вразливі групи населення: сталі тенденції та повоєнні перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 1 (51). С. 87.

3. Ukraine Refugee Situation [Ситуація з біженцями в Україні]. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

4. UKRAINE. Situation Report [Україна. Звіт про ситуацію]. Last updated: 24 May 2024. URL: <http://surl.li/pbted>

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях : Закон України від 14.04.2022 р. № 2193-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text>

Ключові слова: бюджет, війна, закон, політика, статистика, суспільство, фінанси.

Keywords: budget, war, law, politics, statistics, society, finance.